

Aruanne jälitusstatistikast 2013. aastal

Jako Salla

Sisukord

1. Jälitustoimikute avamine
2. Jälituslubade andmine
3. Jälitustoimingust teavitamine

Jälitusasutused:

- Politsei- ja Piirivalveamet
- Kaitsepolitseiamet
- Maksu- ja Tolliamet
- Sõjaväepolitsei
- Justiitsministeeriumi vanglate osakond ja vangla

Kriminaalpoliitika analüüs

Nr 2/2014

www.just.ee/uuringud

www.just.ee/kriminaalstatistika

Eesmärk

Avalikustada jälituslube, -toiminguid ning -toimikuid puudutav statistika vastavalt kriminaalmenetluse seadustiku (edaspidi KrMS) § 126¹⁵ lõikele 3.

Taust

2013. aasta 1. jaanuaril jõustusid kriminaalmenetluse seadustiku muudatused jälitustegevuse regulatsioonis, millega:

- täpsustati jälitustoimingu tegemise aluseid ja loodi kataloog jälitustoiminguid võimaldavate kuriteokoosseisude kohta eesmärgiga tagada, et jälitustegevust kasutatakse vaid raskemate ja keerukamate kuritegude puhul;
- täpsustati isikute ringi, kelle suhtes võib teha jälitustoiminguid;
- suurendati kohtulikku kontrolli jälitustegevuse ja sellest teavitamata jätmise üle;
- jäeti kõneeristused ning omanikupäringud jälitustoimingute hulgast välja – need on nüüd menetlustoimingud.

Kokkuvõte

1. 2013. aastal avasid jälitusasutused 453 uut jälitustoimikut, millest valdav enamik (414; 91%) olid avatud seoses vajadusega koguda kriminaalmenetluses teavet kuriteo avastamiseks.
2. 2013. aastal anti jälituslube 545-s kriminaalasjas (2012: 501). Jälituslube on kõige enam väljastatud narkokuritegude avastamiseks.
3. Kokku väljastasid prokuratuur ja kohus 2013. aastal 2828 jälitusluba. Mitte arvestades kõneeristusi ning omanikupäringuid varasematel aastatel, kasvas jälituslubade arv võrreldes 2012. aastaga 12%.
4. Telefoni pealtkuulamise lubade arv kasvas 2013. aastal 12%, aastaga andis kohus 1047 telefoni pealtkuulamise luba. Muude pealtkuulamiste või -vaatamiste arv tõusis aastaga 14%.
5. Täielikult rahuldamata jättis kohus 12 prokuratuuri jälitusloa taotlust (0,8% määrustest), osaliselt rahuldamata 9 taotlust.
6. 2013. aastal teavitasid jälitusasutused jälitustoimingutest 3163 isikut. Prokuratuur andis aasta jooksul 1266 luba jälitustoimingust teavitamise edasilükkamiseks. Kohus andis aastaga kaks luba kokku 9 isiku teavitamise edasi lükkamiseks.

1. Avatud jälitustoimikud¹

Jälitustoiminguid võivad teha Politsei- ja Piirivalveamet, Kaitsepolitseiamet, Maksu- ja Tolliamet, Sõjaväepolitsei ning Justiitsministeeriumi vanglate osakond ja vangla.

Jälitustoimikus säilitatakse jälitustoiminguga kogutud andmed, jälitustoimingu käigus tehtud teabetalletused, muul viisil saadud andmed ning jälitustoiminguga kogutud teabe terviklikkuse tajumiseks vajalikud andmed variisiku ning teeseldud isiku, struktuuriüksuse, organi ja välisriigi äriühingu filiaali kohta. Jälitustoimiku pidamise ja säilitamise kord² on kehtestatud vabariigi valitsuse määrusena.

2013. aastal avasid järelevalveasutused 453 uut jälitustoimikut, millest valdav enamik (414; 91%) olid avatud seoses vajadusega koguda kriminaalmenetluses teavet kuriteo avastamiseks. Ettevalmistatava kuriteo avastamise või tõkestamise eesmärgil avasid järelevalveasutused aastaga 8 toimikut ning isiku tagaotsimiseks 31 toimikut. Konfiskeerimismenetluse jaoks teabe hankimiseks aasta jooksul jälitustoimikuid ei avatud.

Võrreldes 2012. aastaga vähenes seadusemuudatuste tulemusena aasta jooksul avatud toimikute arv 81%. Vähenemine toimus kõigi toimikuliikide osas ning on peamiselt selgitatav kõneeristuste väljaarvamise ja jälitustoimingute loetelust.

Tabel 1. Aasta jooksul järelevalveasutuste poolt avatud ja suletud toimikud

	Avatud toimikute arv		Suletud toimikute arv	
	2012	2013	2012	2013
Ettevalmistatava kuriteo toimikud (alates 01.01.13 KrMS § 126 ² lg 1 p 1)	17	8	32	11
Isiku tagaotsimise toimikud (alates 01.01.13 KrMS § 126 ² lg 1 p 2)	884	31	932	287
Konfiskeerimistoimikud (alates 01.01.13 KrMS § 126 ² lg 1 p 3)	0	0	0	0
Kuriteotoimikud (alates 01.01.13 KrMS § 126 ² lg 1 p 4)	1509	414	1611	1373
Kokku	2410	453	2575	1671

2013. aastal sulgesid järelevalveasutused 1671 toimikut, mis on 2012. aastal suletud toimikute arvust enam kui kolmandiku võrra vähem. Suletud jälitustoimikute suur arv võrreldes samal aastal avatud toimikute arvuga on tingitud sellest, et 2013. aastal suleti palju varasematel aastatel avatud toimikuid. Järgnevatel aastatel väheneb suletavate toimikute arv ilmselt märkimisväärselt.

¹ Käesolev peatükk põhineb järelevalveasutuste poolt kogutud andmetel.

² <https://www.riigiteataja.ee/akt/108012013009>

2. Jälitustoiminguteks antud load³

Seadusemuudatuste mõju

2013. aastal jõustunud jälitustegevust puudutavate seadusemuudatustega arvati jälitustoimingute hulgast välja kõneeristused ning omanikupäringud, mis nüüd on menetlustoimingud. Need toimingud olid ka kõige suurema lubade arvuga, kokku anti aasta jooksul nendeks toiminguteks näiteks 2012. aastal üle 5000 loa.

Varjatud jälgimine, võrdlusmaterjali varjatud kogumine ja esmauringute tegemine, asja varjatud läbivaatus ja asendamine on jälitustoiming, mis hõlmab endas kuni 2012. aastani eraldiseisvana arvestatud toiminguid varjatud jälgimine, objekti varjatud läbivaatus ning asendamine. Neile toimingutele lisandusid ühe nimetuse alla võrdlusmaterjali varjatud kogumine ja esmauringute tegemine, mida varem aastatel tehti üksnes jälitustegevuse seaduse alusel ja prokuratuuri jälituslubade registrisse need andmed ei jõudnud. Samuti polnud varasematel aastatel arvestuses tagaotsimise ja ettevalmistatavate kuritegudega seotud jälitusmenetlused. Kuna toimingu sisu on muutunud, pole aastate võrdlust samal aegreal ka allolevas tabelis esitatud.

Ülejäänud jälitustoimingute osas sisulisi muutusi ei ole, küll aga on ilmselt mõnevõrra lubade andmise praktikast mõjutanud jälitustegevust võimaldavate kuritegude kataloogi muutumine. Nimekiri jälitustegevust võimaldavatest kuritegudest on toodud KrMS § 126² lõikes 2.

Pärast 2013. aastal jõustunud seadusemuudatusi annab prokuratuur lube kaht liiki jälitustoimingutele ning kohus viie jälitustoimingu liigi osas.

Kriminaalasjade statistika

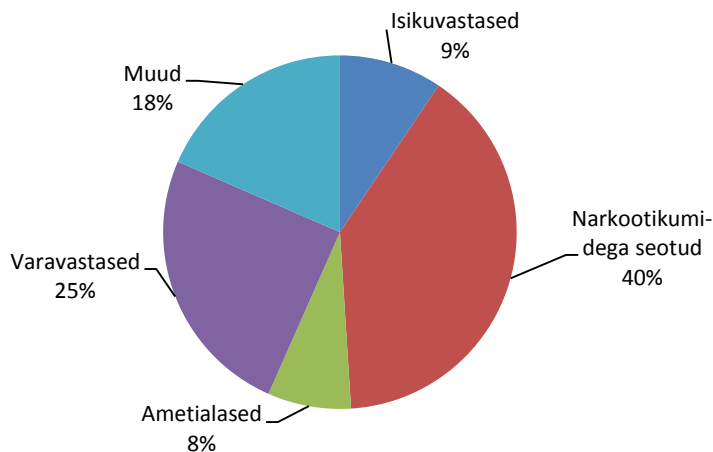
2013. aastal anti jälituslube 545-s kriminaalasjas. Võrreldes 2012. aastaga, kui võrreldava liigiga jälituslube väljastati 501-s kriminaalasjas, on jälituslooga kriminaalasjade arv kasvanud 9%. 34% jälituslubadest anti Põhja ringkonnaprokuratuuri (edaspidi RP), 24% riigiprokuratuuri, 16% Viru RP, 14% Lõuna RP ning 11% Lääne RP kriminaalasjades. Keskmiselt väljastasid prokuratuur ja kohus ühes kriminaalasjas kokku kuus jälitusluba.

Jälitustegevust võimaldavate kuriteoliikide kataloogi kuuluvaid kuritegusid registreeriti 2013. aastal 24 479, mis moodustab 62% kõigist registreeritud kuritegudest. Seega eeldusel, et iga kuriteo kohta on üks kriminaalasi, oli luba kasutada jälitustoiminguid hinnanguliselt iga 45. kriminaalasja puhul ehk 2,2%-l kriminaalasjadest, mis seda võimaldavad. Reaalsuses menetletakse sageli mitmeid kuritegusid ühe kriminaalasja raames, mistõttu on eeltoodud arvutuste näol tegu minimaalse hinnanguga ehk reaalne näitaja kriminaalasjade kohta, kus jälituslube on väljastatud, on kõrgem. Näiteks eeldusel, et ühes kriminaalasjas menetletakse keskmiselt kahte jälitustoimingut võimaldavat kuritegu, kasvaks jälitustegevusega kriminaalasjade osakaal 4-5 %-ni.

Kuriteoliikide lõikes moodustavad suurima osa jälituslubadega kriminaalasjadest narkokuritegude menetlused (40%), varavastaseid kuritegusid puudutavaid kriminaalasju on neljandik, isikuvastaseid 9%, ametialaseid kuritegusid puudutavaid menetlusi 8% ning muude kuriteoliikidega seotud kriminaalasju 18%. Kuna on ka selliseid kriminaalasju, kus menetletakse

³ Käesolevas peatükis põhineb Riigiprokuratuuri poolt kogutud andmetel.

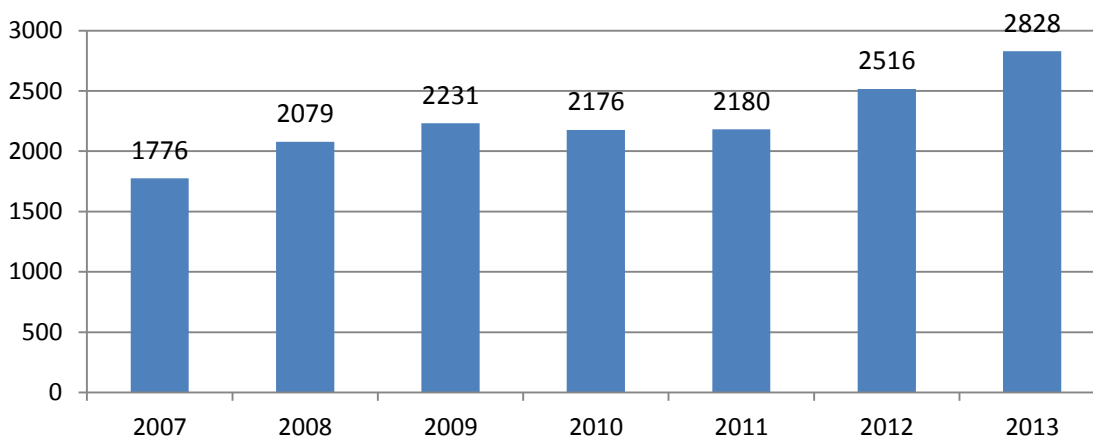
mitmesse kategooriasse kuuluvaid kuritegusid, näiteks samaaegselt kelmust ja narkokuritegu, siis on arvestuse aluseks võetud järgnev loogika: esmalt on arvatud ametialaste kuritegude osakaal, seejärel isikuvastaste kuritegude osakaal, järgnevalt narkokuriteod ja lõpuks varavastased kuriteod. Muude kuritegude seas on sellised jälitustegevusega kriminaalasjad, mille kuriteoepisoodide kvalifikatsioonid ei langenud ühegi eelnimetatud kategooria alla.

Joonis 1. Jälituslubadega kriminaalasjade osakaal kuriteoliigiti 2013

Lubade statistika

Kokku väljastasid prokuratuur ja kohus 2013. aastal 2828 jälitusluba. Mitte arvestades kõneeristusi ning omanikupäringuid varasematel aastatel, kasvas jälituslubade arv võrreldes 2012. aastaga 2013. aastal 12%. Jälituslubade arvu juures tuleb silmas pidada, et see ei näita isikute arvu, kelle suhtes on jälitustoiminguid tehtud. Ühe isiku suhtes võib olla välja antud eriliigilisi jälitustoimingu lubasid, samuti saab ühe isiku suhtes tehtava jälitustoimingu luba pikendada. Samas võib ühe jälitustoimingu loaga lubada toiminguid mitme isiku suhtes.⁴

Joonis 2. Jälitustoiminguteks antud lubade arv 2007–2013

⁴ Alates 01.01.2015 peab KrMS § 126¹⁷ kohaselt käivituma jälitustoimingute infosüsteem, mis võimaldab täpsemat ülevaadet jälitustoimingute statistikast

Prokuratuuri poolt antud load

Prokuratuur andis 2013. aastal loa 1385 jälitustoimingu jaoks – see on 12% enam kui aasta varem. Valdava enamiku prokuratuuri lubadest moodustas varjatud jälgimine, võrdlusmaterjali varjatud kogumine ja esmauringute tegemine, asja varjatud läbivaatus ja asendamine, mille jaoks andsid prokuratuurid 1363 luba. Politseiagendi kasutamiseks andis prokuratuur samas 22 luba, mis on 13 võrra vähem kui 2012. aastal.

Kohtu poolt antud load

Kohus rahuldab 2013. aastal täiesti või osaliselt 1443 prokuratuuri jälitusloa taotlust. Võrreldes 2012. aastaga kasvas lubade arv 12%.

Kohtud andsid peamiselt pealtkuulamise lubasid (73% telefoni pealtkuulamine, 20% muu pealtkuulamine). Kuriteo matkimise load moodustavad 7%, posti läbivaatuse ja asendamise lubade osakaal oli alla ühe protsendi. Võrreldes 2012. aastaga proportsioonid kohtu poolt antud lubade liikide vahel ei muutunud.

Telefoni pealtkuulamise lubade arv kasvas 2013. aastal 12%, aastaga andis kohus 1047 telefoni pealtkuulamise luba. Muude pealtkuulamiste või -vaatamiste arv tõusis aastaga 14%, kohus andis 2013. aastal loa 286le taotlusele. Kuriteo matkimiseks andis kohus 2013. aastal 102 luba (2012: 94), posti läbivaatuseks 7 (2012: 8) ning posti asendamiseks 1 (2012: 1).

Täielikult rahuldamata jättis kohus 12 prokuratuuri jälitusloa taotlust (2012: 3), mis moodustab 0,8% määruste koguarvust. Kohus rahuldab täielikult kõik posti läbivaatamise ja asendamise ning matkimise taotlused, kuid jättis täielikult rahuldamata 11 telefoni pealtkuulamise ja 1 muu pealtkuulamise taotluse. Osaliselt rahuldab kohus 8 telefoni ning 1 muu pealtkuulamise taotlust.⁵

Tabel 2. Toiminguteks väljastatud jälitusload 2006–2013⁶

Jälitustoimingu liik (KrMS)	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Posti läbivaatus (§126 ⁶ lg 1)	4	6	5	6	11	8	7
Posti asendamine (§126 ⁶ lg 4)	0	2	4	2	2	1	1
Telefoni pealtkuulamine (§126 ⁷)	702	859	847	843	788	931	1047
Muu pealtkuulamine või vaatamine (§126 ⁷)	129	150	173	256	217	250	286
Kuriteo matkimine (§126 ⁸)	59	66	76	62	101	94	102
Kohtu load kokku	894	1083	1105	1169	1119	1284	1443
Politseiagendi kasutamine (§126 ⁹)	1	0	7	16	23	35	22
Varjatud jälgimine, võrdlusmaterjali varjatud kogumine ja esmauringute tegemine, asja varjatud läbivaatus ja asendamine (§126 ⁵)	X	X	X	X	X	X	1363
Varjatud jälgimine (kuni 2012 võrdluseks) ⁷	881	996	1119	991	1038	1197	X
Prokuröri load kokku	882	996	1126	1007	1061	1232	1385
Kõik kokku	1776	2079	2231	2176	2180	2516	2828

Allikas: Riigiprokuratuur

⁵ Üldstatistikas on osaliselt rahuldatud taotlused rahuldatud taotlustega kokku arvatud.

⁶ Ühe loa võib lubada mitme eriliigilise toimingu läbiviimist. Seega reaalne lubade arv on väiksem kui antud tabelis toodud summa.

⁷ Kuni 2012. aastani avaldati statistikaks lisaks varjatud jälgimisele ka objekti vaatluse ja asendamise lubade andmeid, kuid kuna nimetatud kahes toimingus antud load sisalduvad varjatud jälgimise lubade hulgas, siis pole nende eraldi avaldamine põhjendatud ning võrreldavuse huvides on varasemate aastate arvud ka korrigeeritud.

Lubasid, mis võimaldavad varjatult siseneda eluruumi või muusse hoonesse või sõiduvahendisse või arvutisse või arvutisüsteemi või arvutivõrku jälitustoimingu tegemiseks või selleks vajalike tehniliste abivahendite paigaldamiseks ja eemaldamiseks, taotles prokuratuur kohtult 2013. aastal 114 korral (2012: 79). Kohus rahuldab neist täielikult 109 taotlust ning osaliselt 5.

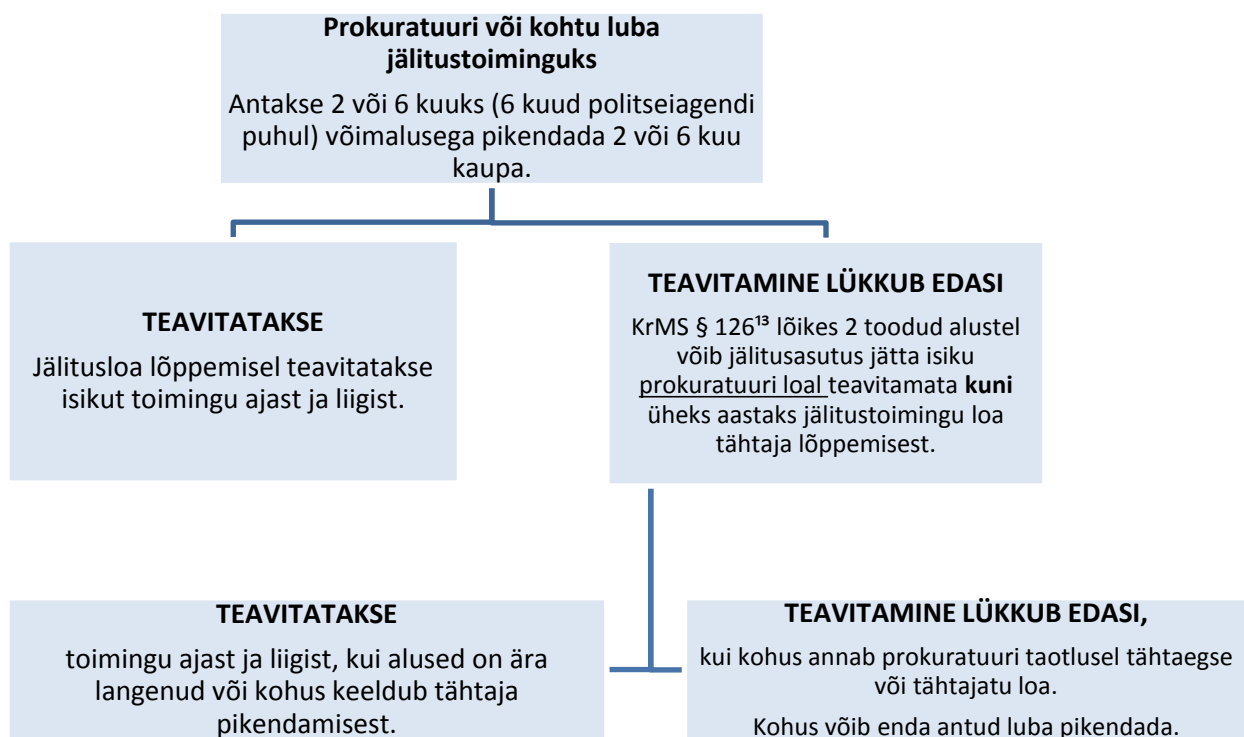
3. Jälitustoimingutest teavitamine⁸

Peale jälitusloa lõppemist tuleb jälitusasutusel viivitamata teavitada isikut, kelle suhtes jälitustoiming tehti, ning isikut, kelle perekonna- või eraelu puutumatus jälitustoiminguga oluliselt riivati ja kes on menetluse käigus tuvastatud.

2013. aastal teavitasid jälitusasutused jälitustoimingutest 3163 isikut. Prokuratuur andis 2013. aastal jälitustoimingust teavitamise edasilükkamiseks 1266 luba (ühe loaga võib lubada teavitamiskohustuse edasilükkamise mitme isiku suhtes). Kohtult taotles prokuratuur kahel korral luba üheksa isiku teavitamise tähtaja pikendamiseks, kohus andis loa mõlemale taotlusele⁹.

Üldjoontes vastab teavitamise edasilükkamise jaotus prokuratuuride vahel jälitustoimingute osakaalule prokuratuurides. Teistest suurem on teavitamise edasilükkamiste osakaal riigiprokuratuuris, madalam aga Lõuna ringkonnaprokuratuuris.

Skeem 1. Jälitustoimingust teavitamise edasilükkamise üldistatud võimalused

⁸ Käesolev peatükk põhineb jälitusasutuste poolt kogutud andmetel.

⁹ Kuna teavitamise edasilükkamise regulatsioon jõustus 01.01.2013, jõudsid vaid üksikud teavitamise edasilükkamise load ületada 1-aastase tähtaja, mille pikendamine eeldab kohtu luba.